

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

21 De iusto et legitimo reru[m] uenaliu[m] pretio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

proionum, & venditionum clausulæ claræ & efficaces, quas habet Speculator *Tit. de Emptio. & vendit. §. 1.* In secunda forma instrumentorum, veli. Quæ intra prædicta, scilicet: vendidi eum omnibus & singulis quæ intra prædicta continentur confinjs, accessibus & egressibus suis vsque ad viam publicam, cum omnibus & singulis, quæ habet supra, vel infra, vel intra se, in integrum, omni iure, actione, vsu, seu requisitione, sibi, seu dictæ rei, vel pro ea quomodolibet competenti. Hæc Speculator.

Quomodo sit intelligenda venditio ad certum mensuræ modum facta.

CAPVT XX.

DE hæc Couarruias libro *Prædicatorum quaestio- num cap. 3.* Antonius Gomezius Tomo 2. *variar. resolut. cap. 2. de empt. & venditione.*

Animaduertendum est, Res dupliciter vendi: aut enim venditur simpliciter species siue corpus rei, vt cum venditur fundus, & quicquid est in eo contentum; tunc enim non venditur ad certam iugerum mensuram. Aut venditur res ad certam mensuram; vt cum venditur fundus habens viginti iugera certo & definito pretio in singula iugera. Est consilans omnium opinio; cum rei corpus & species simpliciter venditur, quamuis causâ demonstrati- nis, facta sit mentio mensuræ, tunc vno & eodem pretio rem vendi nec augeti, minuitur pretium debere, si pauciores, pluresue mensuræ, quam sint demonstrata, inueniantur: quando verò res venditur verbis conceptis ad certum mensuram inqum; tunc nihil ultra illam mensuram, quam us intra rei fines & terminos contineatur, in venditionem venit.

Primus casus est, in hunc modum verbis conceptis: vendo tibi fundum his certis ac nominatis finibus contentum, qui est viginti iugerum.

Hæc venditio dicitur facta simpliciter ad certum corpus siue speciem rei, quare ex mensura nominata, siue demonstrata non restringitur; & proinde venditur etiam si fundus tot iugera non habeat, minime cogitur lege iustitiæ ad minuendum pretium, nec emptor ad suppiendum & augendum pretium, tamen si fundus iugerum mensuram excedat, ita vt plura iugera, quam viginti contineat. Ratio huius est, quia emptor & venditor contrahendo, non se referunt ad mensuram certam nominatam, sed simpliciter ad ipsum corpus fundi sui sibi finibus conclusum: quare demonstratio viginti iugerum, falsa minime censetur, licet fundus paucibus, vel paucioribus iugeribus concludatur. Idem iuris est, si in venditione dicatur: vendo tibi fundum Cornelianum decem iugerum, his certis limitibus distinctum: tunc enim facta est venditio ad corpus fundi, non ad mensuram iugerum, vt ex multorum sententia probat Couarruias *Capite citato num. 3. vers. Quarta species.* Item etiam ipse iudicat Couarruias, de venditione his verbis concepta: Vendo tibi fundum Cornelianum decem iugerum. Nec fuerunt appositæ, & nominati fundi fines & limites, quia certo constabat inter emptorem & venditorem de ipso fundi corpore; & propterea venditio facta censetur ex fundi corpore, non ex mensura iugerum.

Alter casus est, cum venditio his verbis concipitur: vendo tibi viginti iugera fundi Cornelianum his certis limitibus circumscripti, hoc vel illo certo pretio in singula iugera. Vel si in venditione dicatur: Vendo tibi viginti iugera fundi Cornelianum: tunc enim venditio facta est ad certam mensuram, vt pote viginti iugerum; Quare si fundus non tot iugera contineat, venditor debet vel suppetere iugera, vel pretium minuire quod si habeat plura iugera, emptor cogitur vel pretium augete, vel restituere

venditori iugera, quæ mensuræ numerum excedunt quia vtique ad viginti iugerum mensuram, non ad ipsum fundi corpus se retulit. Ita communis sententia Doctorum in cap. *Per tuas, de Donationibus & in l. Qui fundum, §. Qui agrum, ff. de contrahen. emptio.* Cuius legis verba hæc sunt: (Qui agrum vendebat, dixit fundi decem & octo iugera esse, & quod eius aduersum esset, ad singula iugera certum pretium stipularus fuerat, viginti inuenta sunt, pro viginti deberi pecuniam respondit.) Ita lex.

De iusto, & legitimo rerum venalium pretio.

CAPVT XXI.

HANC Questionem tractauit S. Thomas in 2. 2. *quæst. 77. art. 2.* Gabriel in 4. *distinct. 15. quæst. 10.* Maior eodem lib. & *distinct. quæst. 41.* Medina de *Reb. restituen. quæst. 31.* Sorus lib. 6. de *iustit. & iure quæst. 2. art. 3.* Nauar. in *Manuali cap. 23. num. 78. & seq.* Couarr. lib. 2. *variar. resolut. cap. 3.*

Primo quaeritur, An possit venditio sine pretio consistere? Clarus ita d. ceretur, An ad venditionis substantiam pretium spectet? Responso spectat sine dubio. *l. Inter patrem, & l. Paçta, ff. de contrahen. emp. & l. Insti. de empt. & vendit. §. pretium:* & pretium debet in pecunia numerata consistere. *l. Eleganter, §. Qui reprobus, ff. de Pignorat. act. & l. Insti. de emptio & vendit. §. I emptium.* Debet item pretium consistere in quantitate. *l. Naturalis, ff. de Prescriptiõ verbis, & ibi Glossa. Item Glossa in l. 2. ff. de Contrahen. emp.* Pecunia itidem accessit vt sit vitata, & quæ in loco vbi contrahitur venditio, probata sit. *l. Imperatores, ff. de contrahen. emptio. l. Siferuus plurimum, ff. de legat. 1.*

Secundo quaeritur, Quæ ratione pretium constitui & taxari debeat? Respondeo primo non constitui pretium pro varietate rei naturali, sed pro vt res humanis commodis & vsibus conducit, nam si natura rei æstimaretur solum, plus valeret equus, quam gemma, & plus homo quam equus. *In l. Siferuum, ff. Ad legem Aquiliam & l. Pretia, ff. Ad legem Falcidiam,* (pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter singuntur, hoc est, constituuntur, siue æstimantur.

Secundo pretium iustum non semper æstimatur ex utilitate rei: nam res alioqui nitius viles, & comode plus valent aliquando. Tertio pretia considerantur ex communi omnium æstimatione; & ideo pro varietate locorum, temporum, populorum, & gentium, pretia rerum augentur, vel minuuntur.

Tertio quaeritur, Quot modis in vniuersum soleat pretium constitui? Duobus: Aut enim lege, siue constitutione Principis, vel statuto Reipublicæ, vel edicto prætorum, vel auctoritate Senatorum; Aut communi omnium æstimatione taxatur. Illud pretium solet dici legitimum, hoc est, lege positum, & constitutum: hoc verò Naturale appellatur; non quòd ex rei naturæ consistat, sed quod abique lege vlla ex hominum æstimatione communi po- uatur; ac proinde conuenienter naturali hominum rationi, non affectui, vel arbitrio emptori, vel venditoris, aut Principis, Reipublicæ vel Prætoris.

Quarto quaeritur, Vtrum pretium rei alienius sit certum & definitum? Volo dicere, An vt vulgo loquimur, in indiuisibili consistat. Respondeo: Pretium scripta lege positum, certum esse & definitum; ita vt si res plus vendantur, iustitia violetur. Pretium verò naturale res habet gradus. Aut enim est summum, aut medium, aut infimum. Vnde eadem res venditur iure, aliquando summo, vt iura decem argenteis; aliquando minimo, videlicet octo, aliquando medio, veluti nouem argenteis.

Quinto quaeritur, An sit iustum pretium, si res vendatur

tur tanti, quanti vendi potest? Rationem dubitandi affert, quia leges & iura civilia videntur velle, vt res tantum valeat, quanti vendi potest. *l. Si quis seruum fugitiuus, ff. de conditione furtiua, §. l. 3. ff. de In diem adiectione §. l. 1. §. Si hares, ff. Ad Senatium Consultum Trebellianum.* Respondeo cum Glossa in *l. Pretia rerum, ff. Ad legem Falcidiam.* Res tantum valeat, quantum vendi possunt, scilicet, communiter. Nam in *l. Falcidia, ff. At legem Falcidiam. §. Corpora,* sic habetur: (Corpora si qua sint in bonis defuncti, secundum rei veritatem aestimanda erunt, hoc est, secundum praesens pretium,) & in *l. Si seruum, ff. Ad legem Aquilam,* legitur: (Si seruum meum occidisti, non affectionem aestimandam esse puto. Veluti si filium tuum naturalem solent occidere, quem tu magno emptum velles: sed quanti omnibus valet. Sex. quoque Pcedius ait, pretia rerum non ex affectione, nec utilitate singulorum, sed communiter fungi,) id est, aestimari. Sic Glossa ibidem interpretatur.

Sexto quaeritur, An res eadem possit maiori pretio aestimari apud mercatores, quam apud priuatos homines? Respondeo cum Medina *de Rebus restituen. q. 3.* posse ratione munitis, officij, quo mercator aliquis in Republica fungitur, qui ministris & famulis indiget ad merces comparandas; congerendas, & afferendas. Nam pari ratione à numularijs cambia vulgo vocata pluris aestimantur, quam à priuatis hominibus: Aurifices, & Argentarij quoque non eodem pretio quo ceteri vasa aurea, & argentea vendunt, emunt, vel permittant.

Si quis roget, An diuiti homini fas sit rem aliquam emere, vel vendere pretio maiori vel minori quam pauperi? Respondeo, per se quidem minime, bene autem ex accidenti. Saep enim vsu venit, vt pauper necessitate pressus, quaerat emptores: merces autem spontanea vilescunt. Aliquando item diuites merces suas vendere nolunt nisi rogati? emptores autem augent pretia, cum hic & illic quaerunt venditores. Atque hic etiam pendet solutio eius quaestionis, An ex venditionis modo, rei pretium varietur? Certè, si modus vendendi sit causa vt sit paucitas vel copia venditorum, vel emptorum, auget, vel minuit pretia rerum. Crescit enim pretium ob copiam emptorum; decrescit ob paucitatem: è contrario ex multitudine venditorum minuitur, augetur ex paucitate. Quo fit vt merces sub hasta, vel publica voce praecoris aliud pretium habeant, quam extra hastam.

Item parva belli victoria in castris militum, exiguò pretio res veneant. Ciues itidem cum ex patria migrare coguntur vel ob pestem, vel famem, vel bellum, vel hostilem incursum, minoris res suas vendunt: item ab scholasticis, qui post absoluta literarum studia, vt reuertantur in patriam, res suas vendunt, libri minoris emuntur.

Praeterea ad finem nundinarum minoris aestimantur merces quam in principio, quoniam ad finem pauci sunt qui emant; in principio vero plures sunt emptores. Cum etiam merces per partes minimas vendunt, non eodem pretio veneant, quo tota simul, vel per partes minimas. Plerumque item accidit, cum merces penes vnum aliquem sunt, pluris aestimantur, quam apud alios, quia nimium is pro perito mercatore, vel insigni artifice habetur; vt Medina annotauit, de rebus restituen. quaest. 3. Queres quid de eo iudicandum quod est in frequenti via positum; Titius V. g. necessitate compulsus, rem suam venalem habet, & quaerit, ac rogat emptores vt emant; Caius offert quidem pretium, sed vile, atque si non vis mihi tanti vendere, quaere tibi, qui pluris emat.

Quaerit Titius, & nullum alium inuenit emptorem, ac ideo reuertitur ad Caium, ei rem suam, quanti ille volebat vendit? Respondeo, Caium non esse facile condemnandum eo quod venditorem Titium non videtur decessisse; siquidem liberum illi fuit emptores quaerere, quos amen Titius non reperit.

Octauo quaeritur, quodnam sit pretium iustum earum rerum, quae vendi solent ad ornatum, splendorem, delicias & voluptates; eiusmodi sunt gemmae, lapilli pretiosi, accipitres, felines, canes venatici. Inde haec ducitur dubitatio, quia harum rerum pretia nec lege vlla, nec communi hominum aestimatione sunt posita, & tanti vendi solent, quanti quisque vendere potest. Sotus *lib. 6. de Iustit. quaest. 2. art. 3.* & Rosella in *verbo emptio,* respondent, ea omnia posse quemque vendere tanti, quantum emptor sciens ac prudens dare voluerit, & in hoc locum habere quod vulgo dicitur: Tanti res valet, quanti vendi potest, & illud; quisque suae rei est moderatior & auctior: vt habetur in *l. Iure mandata, C. Mandati.* Idem iuris est de alijs in multis similibus. Solent enim Principes, & Optimates emere magno pretio arma elaborata ac instrumenta musica exquisita arte confecta; magnum tamen pretium offerunt cantoribus, quo gratum aliquid cantent; & alijs, vt saltent; alijs vt Lyram, vel aliud quid simile, pulcent; Alijs vt commediam vel tragediam exhibeant, vel locofa recitent, gerant ve.

Nono quaeritur, quid sentendum sit de nouis mercibus depraetatis, quae reuera nec lege, nec communi hominum aestimatione pretium habent, vel quia magna est earum copia, vel quia nunquam alias sunt in eum locum asportatae, quales tere sunt nauicae merces, vel quia praesens pecunia non inuenitur qua emantur. Respondeo, tunc arbitrio prudentis, & boni viri, hoc est, Iudicis vel Magistratus pretium esse taxandum; habita quidem multorum ratione, primo ex parte venditorum, videlicet, impensarum, periculi, curae, industriae, & laborum in mercibus defendendis: ex parte vero emptorum consideranda est earum paucitas, vel multitudo: Ex parte mercurum pecunia, vel abundantia; utilitas, quantitas, & qualitas. Quibus diligenter omnibus pensatis, ducenda ratio est lucri & commodi, quod mercatoribus debetur. Ita Sotus, Medina, Gabriel, Maior, & Nauarrus *supradictis in locis.*

Decimo quaeritur, An venditor pretium possit augere ob damnum, quod ex rei suae venditione patitur. Titius V. g. vendit librum, vel equum vel domum, quae maxime indiget, quaeritur an pluris vendere queat; propterea quod se ea re abdicat? Respondeo cum S. Thoma 2. 2. *quaest. 77. art. 1.* Angelo *verbo Emptio, num. 9.* Rosella *eodem verbo, num. 8.* Syluestro *eodem verbo quaest. 6. §. 7.* Medina *de Rebus restituen. quaest. 32.* Contrato *de contractib. q. 36. Conclus. 3. vers. Duodecimū est d. num.* Soto *lib. 6. de Iustit. quaest. 3. a. Conclus. 3.* Nauarro *in Manuali cap. 23. num. 83.* posse eum tanto pluris vendere, quanto maius est damnum, quo afficitur: dummodo moneat emptorem de damno, quod sustinere compellitur, eo quod rogatus ab ipso emptore, vendit rem, quae ipse platinum egebat. At vero si sponte sua vendat nullis emptoris precibus adductus, nequit pretium augere, quia vitio sua letis, vel commodo priuatur.

Quaerit, an hoc item iuris sit emptori, an scilicet possit minoris rem emere ob damnum, vel incommodum, quo afficitur emendo? Respondent quidam cum Soto *lib. 6. de Iustitia quaest. 3. art. 1. Conclus. 4. vers. Quaesit huius autem attentus lector,* idem iuris non esse: sed aliunde emptori fas est minoris emere, ideo scilicet, quia venditorum copia, pretia rerum minuuntur; & quia spontanea, & vitio ab emptore oblatae merces vilescunt. Ac Syluester affirmat parius esse, dummodo emat rogatus à venditore, & dummodo illum faciat certiorum. Idem docet, Medina *de Restituen. rebus q. 37.* & Nauarrus *in Manuali cap. 23. nu. 83.* & Armilla *in verbo Emptio num. 9.* Profecto probabilis videtur quod Syluester, & ceteri tradiderunt. Quoniam res periculis obiecta, vel oneri, aut siti subiecta minoris aestimatur ac emitur. *l. fundi partem, ff. de Contrahen. empr.* Abbas *in cap. cum Ioannes de Fulo instrum. Bartolus & alij in l. Si quis cum aliter, ff. de verbo oblig.* Item si emo rem loco distantem, minoris emo

Quid verò sentiendum de venditore, cui ob emptoris preces vendit rem suam, quam plus iusto pretio æstimat, quia eam caram sibi habet, & magni ducit, & facit, & de hoc præmonet emptorem? Respondeo, pretia augeri non posse ex affectu venditorum. Pari ratione nequit venditor plus vendere rem suam ex eo, quod ea maximè emptori sit profutura: hoc enim esset emptoris utilitatem, & commodum vendere.

De pretio rerum venalium taxari legibus consueto.

CAPVT XXII.

PRIMÒ queritur, Quorum rerum pretia lege Principis, statuto Reipublicæ, vel edicto Prætoris constitui queant? Respondeo, eorum rerum pretia caninum, salis, vini, mellis, lactis, frugum quoque, leguminum, & oleorum. Vnde in l. 1. ff. De officio Præfecti Urbis. §. Cura carnis, sic est statutum: (nam horum omnium pretia Præfectus Urbis ponere consueverat.) Nomine autem victus, ut dicitur in l. Verbo. §. l. Cetera. ff. De reg. iur. intelliguntur, quæ ad eum, potum, & cultum corporis spectant, & alia, quæ ad vitam sunt hominis necessaria. Et quia sine domo, vel hospicio vivere homines non possunt, intelliguntur domus ad habitandum necessaria. l. Legatis. ff. De alimentis. Quare in scholis publicis solent pretia domorum, quæ locantur, Magistratum edicto constitui, Decuriones item, siue Senatores civitatum libertatem habent potestatem taxandi pretia eorum, quæ in publico foro ad quotidianum victum venalia exponuntur. Glossa in l. ultima. ff. Ad legem Iuliam, de Annona. Bartol. in l. 1. c. De Episcopali auctoritate. Abbas in cap. 1. De emptio. Alieubi gentium extant Regiæ leges, quæ decernunt, quanti mensura tritici, & panis vendi debeat.

Secundò queritur, An laicorum leges, statuta, vel edicta rerum pretia taxantia, obligent Clericorum conscientiam. Medina de rebus restituen. quest. 36. Nauarrus in Manuali cap. 23. num. 88. Siluester verbo lex. quest. 13. Angelus eod. verbo, num. 5. Sotus lib. 1. de Iustitia. quest. 6. art. 5. in concl. 1. Medina 2. questio. 96. art. 5. prope finem. Bannes 2. 2. quest. 67. art. 1. dub. 2. generatim aiunt, hæc Laicorum legibus clericis alligari, hæc ratione permitti, quia iure naturali quisque cogitur metes iusto pretio vendere: sed iustum pretium est, quod lex Principis præfixit, ergo ex hypothesi, posito per legem Principis pretio clerici tanti, & non plus res suas vendere coguntur.

Accedit, quod quando taxatum iam pretium est communi æstimatione populi, clerici plus vendere res suas amplius nequeunt: ergo pari ratione, quando constitutum lege principis pretium est.

Sed breuiter dicendum existimo, his legibus laicorum, quatenus laicorum auctoritate ponuntur, Clericos minime adstringi, quia Clerici omnino sunt à laicorum potestate, & iurisdictione exempti: quocirca si tales leges poenam irrogent, qui non obtemperant, eam poenam clerici non contrahunt. At verò quia lege naturali clerici tenentur, lex autem naturalis præscribit, ut iusto pretio quisque res vendat, consequens est, ut si iustum pretium lex Principis, vel communis hominum æstimatione præfixerit, clerici debeant res suas tanti, & non plus vendere, & hoc est, quod Siluester, Angelus, & alij docere voluerunt.

Tertiò queritur, An exteri cum res suas vendunt in loco, ubi tales scriptæ leges extant, comprehendantur? Comprehenduntur sane, non quod sint in ditione, & potestate Principis, sed quia ultra iustum pretium vendere, iure naturali prohibentur: at iustum est in eo loco pretium, ubi lege Principis, vel communi hominum æstimatione res tanti, & non plus venduntur. Nihilominus ta-

men plerumque exteriorum metes aliunde huc, vel illuc aduectæ, maiori pretio vendi merito permittuntur, propter impensas in eis factas, & ob pericula, & labores in illis asportandis susceptos.

Quartò queritur, An qui vendiderit rem plus iusto pretio à lege posito, restituere cogatur, & an peccatum admittat? Contadus de contractibus, quest. 37. conclus. 3. versio. Ex his conclusionibus testatur, Durandum quendam Instituti Franciscani sensisse, nullum peccatum admittere eum, qui vendit merces plus æquo; dummodo non excedat dimidium iusti pretii, eo argumento permotum, quod quemadmodum leges ciuiles, præscriptionis, ob bonum pacis, ad lites dirimendas, hominum conscientias obligant, & transferunt dominium rerum, ex vno ad alium: sic etiam in l. Rem. maioris. §. l. Si voluntate, c. De rescinden. vendit. statutum est, ut possit quis rem plus vendere, dummodo non excedat dimidium iusti pretii: ergo hæc etiam lex habet vim secundu[m] conscientiam transferendi dominium rei venditæ ad emptorem; quia sunt leges latae, ob bonum pacis, ad dissoluendas controuersias, & lites, quæ possunt plerumque contingere in emptioibus, & venditionibus, si passim rescinderentur, ob fraudem quo vis modo in pretio commissam.

Hanc sententiam erroneam, & periculosam vocat S. Antoninus par. 2. tit. 1. cap. 17. versio. Secundus excessus est Ioannes Gerson; ut testantur Contadus de contractibus, quest. 37. conclus. 3. Sotus lib. 6. de Iustitia. quest. 3. art. 1. ad primum. Medina de rebus restituen. quest. 32. docuit peccare quidem eum, qui vendit rem plus æquo pretio citra dimidium iusti, sed ad restituendum non cogi: quia leges non liberant à culpa venditorem, sed à præcepto, & obligatione restituendi.

At communis est Theologorum, Summistarum, & vtriusque iuriconsultorum opinio, talem venditorem peccare, & cogi secundu[m] conscientiam ad restituendum, quandoque vendit plus iusto: emptorem, qui minoris emit, quam debebat, quantum ad modicum sit, quia leges Rem maioris, & altera, & si voluntate, c. De rescinden. vendit. nullum ius tribuunt venditori, vel exigendi plus, quam res valeat, vel retinendi, quod accipit intra dimidium iusti pretii, sed solum decernunt, ne in iudicio deat actio emptori, ac venditori, quando solum decepti sunt citra dimidium iusti pretii.

At verò præscriptionis, leges, & iura non solum negant domino ius, & facultatem repetendi rem suam, post tempus præscriptionis lege præfixum, sed etiam concedunt possessori bonæ fidei, ut rem retineat. Porro S. Augustinus lib. 13. De Trinitate cap. 3. scribit; Vili velle emere, & caro vendere, omnibus, id credidit esse commune. Sed quoniam reuera verum est, potest quisque adipisci eiusmodi iustitiam, qua ei resistat.

Obijces lex in te mandata. C. Mandati, sic habet; (Quilibet in se propria est moderator, & arbitet,) ergo quilibet potest rei suæ pretium taxare. Respondeo eam legem sic intelligi: esse arbitrium secundu[m] rectæ rationis præscriptum, & citra dolum, & fraudem. Secundò obijces Innocentij auctoritatem in cap. Quia plerique de immunit. Eccles. sic dicentem.

Quando quis modicè iustum pretium excedit, ad restituendum non cogi. Respondeo, id eum aperte non dixisse, & oppositum docet in cap. In ciuitate, de usuris, ut etiam tradunt Antonius, Ancharanus, & Abbas, in cap. Quia plerique, citato, & idem colligitur ex cap. 1. De emptio.

Oppones tertio, quod habetur in l. Item si pretio. §. ultimo ff. Locati, contractibus liberum esse naturale, ut se inuicem decipiant, nam ibi sic legitur: Quemadmodum in emendo, & vendendo, naturaliter concessum est, quod pleris sit, minoris emere; quod minoris sit, plus vendere, & in inuicem se circumferbere. Ita in locationibus, quoque, & conductionibus idem ius est.

Item colligitur ex l. In causa. 2. §. Item Pomponius. ff.